

חולין דף צ"ב

"ויאמר שלחני כי עלה השחר", אמר לו: 'גנב אתה או קוביוסטוס אתה שמתירא מן השחר?' אמר לו: מלאך אני, ומיום שנבראתי לא הגיע זמני לומר שירה עד עכשיו. ומסייע לרב חננאל אמר רב, שלש כתות של מלאכי השרת חדשים מיום אל יום, אומרות שירה בכל יום: אחת אומרת 'קדוש' ואחת אומרת 'קדוש' ואחת אומרת 'קדוש ה' צבאות'.

שואלת הגמרא ממה ששנינו, חביבין ישראל לפני הקב"ה יותר ממלאכי השרת, שישראל אומרים שירה בכל שעה ומלאכי השרת אין אומרים שירה אלא פעם אחת ביום. ויש אומרים 'פעם אחת בשבת', ויש אומרים 'פעם אחת בחודש' ויש אומרים 'פעם אחת בשנה' ויש אומרים 'פעם אחת בשבוע' ויש אומרים 'פעם אחת ביובל' ויש אומרים 'פעם אחת בעולם', וישראל מזכירין את השם אחר שתי תיבות, שנאמר "שמע ישראל ה'" ומלאכי השרת אין מזכירין את השם בשירתם אלא לאחר שלש תיבות, שנאמר: "ואמר קדוש קדוש קדוש ה' צבאות", ואין מלאכי השרת אומרים שירה למעלה עד שיאמרו ישראל למטה, שנאמר "ברן יחד כוכבי בקר" ואחר כך נאמר "ויריעו כל בני אלהים"? אלא אחת אומרת 'קדוש' ואחת אומרת 'קדוש קדוש' ואחת אומרת 'קדוש קדוש קדוש ה' צבאות'.

הגמרא הביאה, שעם ישראל גדול מהמלאכים שהם מזכירים את ה' לאחר שלש תיבות וישראל מזכירים לאחר שתי תיבות. כעת שואלת הגמרא, והרי מצינו שגם הם מזכירים לאחר שתי תיבות, שנאמר: "ותשאני רוח ואשמע אחרי קול רעש גדול ברוך כבוד ה' ממקומו"? עונה הגמרא, שפסוק זה אומרים אופנים שהם מכסא הכבוד עצמו, ומה שהוזכר קודם היה במלאכים. או שאפשר לומר, שגם במלאכים רשאים להזכיר אחר שתי תיבות כיון שכבר הזכירו בתחילה לאחר שלש תיבות.

נאמר לגבי מלחמת המלאך ויעקב: "וישר אל מלאך ויוכל בכה ויתחנן לו", ומבררת הגמרא, על מי נאמר שניצח על המלאך או יעקב? אלא כשהוא אומר על יעקב: "כי שרית עם אלהים" משמע שיעקב נעשה

שר למלאך. וכן אומרת הגמרא, שכך יש לבאר את הכתוב "בכה ויתחנן לו" שהמלאך בכה ציעקב, שכן נאמר: "ויאמר שלחני".

אמר רבה, דורשים את הכתוב "כי שרית עם אלהים ועם אנשים" לרמוז שעתידים שני שרים לצאת ממנו, ראש גולה שבבבל ונשיא שבארץ ישראל⁵⁷⁴, מכאן רמז לו גלות.

מביאה הגמרא שמצינו מחלוקת בדרשת הכתוב: "ובגפן שלשה שריגים"⁵⁷⁵, רב חייא בר אבא אמר בשם רב, הכוונה לשלשה שרי גאים מישראל עשירים וקרובים למלכות, הנמצאים בכל דור. פעמים ששנים כאן ובבבל אחד בארץ ישראל, פעמים ששנים בארץ ישראל ואחד כאן בבבל. וחכמים נתנו עיניהם ברבנא עוקבא ורבנא נחמיה בני בתו של רב שהיו משלשה אלו. רבא אמר, אלו שלשה מלאכים שרי הגוים למעלה, שמלמדים זכות על ישראל בכל דור ודור.

מביאה הגמרא, דעות התנאים בדרשת הכתוב: "ובגפן שלשה שריגים וכו'". ששנינו הברייתא, אמר רבי אליעזר, "גפן" זה העולם. "שלשה שריגים" זה אברהם יצחק ויעקב. "והיא כפורחת עלתה נצה" אלו האמהות⁵⁷⁶, "הבשילו אשכולותיה ענבים" אלו השבטים. שאלו רבי יהושע, וכי מראין לו לאדם מה שהיה? והלא אין מראין לו לאדם אלא מה שעתיד להיות! אלא: "גפן" זה תורה, "שלשה שריגים" אלו משה ואהרן ומרים, "והיא כפורחת עלתה נצה" אלו סנהדרין, "הבשילו אשכולותיה ענבים" אלו הצדיקים שבכל דור ודור. אמר רבן גמליאל, עדיין צריכים אנו למודעי, שמעמיד את הכתוב במקום אחד. שכך דרש רבי אלעזר המודעי: "גפן" זה ירושלים, "שלשה שריגים" זה מקדש, מלך, וכהן גדול. "והיא כפורחת עלתה נצה" אלו פרחי כהונה המשרתים במקדש, "הבשילו אשכולותיה ענבים" אלו נסכים שמקריבים במקדש.

ומביאה הגמרא דרשות האמוראים בכתוב. רבי יהושע בן לוי מעמיד

574 'אלהים' – נשיא שבארץ ישראל שסמוכים הם ונקראים 'אלהים': 'עד האלהים יבא דבר שניהם' (שמות כב, ח); 'ועם אנשים' – ראש הגולה. רש"י.

575 ישראל נמשלו לגפן שנאמר 'גפן ממצרים תסיע' (תהלים פ, ט). רש"י.

576 'נץ' הוא חלק רך יותר בגפן מאשר 'שריגים', שהם ענפים קשים. רש"י.

את הכתוב במתנות שהקדוש ברוך הוא נתן לישראל, "גפן" זו תורה, "שלשה שריגים" זה באר, עמוד ענן, ומן. "והיא כפורחת עלתה נצה" אלו הבכורים⁵⁷⁷, "הבשילו אשכולותיה ענבים" אלו נסכים. רבי ירמיה בר אבא אמר: "גפן" אלו ישראל שנאמר: "גפן ממצרים תסיע", "שלשה שריגים" אלו שלשה רגלים שישראל עולים בהן בכל שנה ושנה, "והיא כפורחת עלתה נצה" הגיע זמנן של ישראל לצאת מכאן לפרות ולרבות שנאמר: "ובני ישראל פרו וישרצו", "עלתה נצה" הגיע זמנן של ישראל ליגאל⁵⁷⁸ שנאמר: "ויז נצחם על בגדי וכל מלבושי אגאלתי". "הבשילו אשכולותיה ענבים" הגיע זמנה של מצרים לשתות כוס התרעלה. וזה כפי שאמר רבא, מדוע נאמרו שלש פעמים כוסות בספור החלום של פרעה? אחד ששתה בימי משה, ואחד ששתה בימי פרעה נכה שהחריבה נבוכדנצר⁵⁷⁹, ואחד שעתידה לשתות עם כל העובדי כוכבים. אמר רבי אבא לרבי ירמיה בר אבא, כשרב דרש פסוקים אלו באגדה, פירשם כפ שאתה דרשת.

אמר רבי שמעון בן לקיש, ישראל שנמשלו לגפן: זמורות שמהם יוצאים כל גידולי הגפן, מרמזים לבעלי בתים שבהם, שמהם מתקיימים מישראל על ידי שגומלים חסד ומחזיקים ידי עניים ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם, ומתקיימים על ידם. אשכולות שבה – אלו תלמידי חכמים. עלין שבגפן שהם סובלים את הרוח ומגינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמש ורוחות – מרמזים לעמי הארץ שהם חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים. קנוקנות הגפן שאינם ראויים לכלום – מרמזים לריקנים שבישראל. ואומרת הגמרא, שדרשה זו מתאימה למה ששלחו מארץ ישראל: 'יתפללו האשכולות על העלים, שאילמלא העלים לא מתקיימים האשכולות', כלומר על תלמידיהחכמים להתפלל על עמי הארץ ובכך יתקיימו כולם.

אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק, כך דורשים את הכתוב: "ואכרה לי בחמשה עשר כסף וחמר שערים ולתך שערים". "ואכרה"

⁵⁷⁷ שהכניסן לארץ טובה ומלאה פירות, ומביאין ממנה בכורים בפריחת גמר בישולם. רש"י.

⁵⁷⁸ עלתה זמן הנצה: להזות דם נצחן של מצרים. רש"י.

⁵⁷⁹ שנא' (ירמיהו מו, יג) "לבוא נבוכדנצר מלך בבל להכות את ארץ מצרים". רש"י.

אין 'כירה' אלא לשון מכירה שנאמר: "בקברי אשר כריתי ל⁵⁸⁰י".
 "בחמשה עשר" זה ט"ו בניסן שבו נגאלו ישראל ממצרים. "כסף" אלו
 צדיקים שנאמר: "צרור הכסף לקח בידו"⁵⁸¹, "חומר שעורים ולתך
 שעורים"⁵⁸² אלו ארבעים וחמשה צדיקים שהעולם מתקיים בהם, ואיני
 יודע אם שלשים בבבל וחמשה עשר בארץ ישראל, או שלשים בארץ
 ישראל וחמשה עשר בבבל? כשהוא אומר: "ואשליך אתו בית ה' אל
 היוצר" הוי אומר שלשים בארץ ישראל וחמשה עשר בבבל.

אמר אביי, ורוב צדיקי ארץ ישראל נמצאים בבית הכנסת שתחת היציע.
 וזה ביאור הכתוב בנבואת זכריה שנאמרה על כך שה' נתן לעובדי כוכבים
 רשות לכבוש את ארץ ישראל, ולקח את הצדיקים שבזכותם נצלו
 עד אז. והציע למלכי ישראל הנותרים שאם ירצו יחזרו ויהיו צדיקים
 שיעבדו את ה' וממילא ייטיב להם, ואם לא יעזבם. והשיבו שנותנים
 מתוכם צדיקים שמעוניינים לשמור את המצוות. ועל כך אמר הכתוב:
 "וישקלו את שכרי שלשים כסף וכו' ואקחה שלשים הכסף ואשליך
 אתו בית ה' אל היוצר", שה' נתנם בארץ ישראל. ומביאה הגמרא
 שנחלקו מי היו אותם צדיקים: רב יהודה אמר, אלו שלשים צדיקי אומות
 העולם שאומות העולם מתקיימים עליהם. עולא אמר, אלו שלשים מצות
 שקבלו עליהם בני נח⁵⁸³, ואין מקיימין אלא שלשה⁵⁸⁴: 1. שאפילו שהם
 פרוצים במשכב זכור, אין נוהגים קלות ראש במצוה זו כל כך שיכתבו
 להם כתובה. 2. שאין שוקלים בשר המת באיטליז⁵⁸⁵. 3. שמכבדין את
 התורה.

אין גיד בעוף כיון שאין הכף שלו
 בגולה
 למדנו במשנה, שאיסור גיד הנשה לא נוהג
 בעוף, מפני שאין לו כף. שואלת הגמרא,

580 'כריתי לי' – קניתי, כדא' בסוטה (יג.) יעקב קנאה מעשו. רש"י.
 581 בפרק 'חלק' (סנהדרין צו:) מפ' בצדיקים ששלחו ליה עמון ומואב לנבוכדנצר כדשמעו לנביאים דאיתנבאו
 'בחורבנא תא אחריבנהו'. שלח להם: מפקד אני מאלהון! שלחו עמון ומואב לנבוכדנצר: 'כי אין האיש בביתו'
 [משלי ז, יט]; שלח להו: בקריבא אתי! שלחו ליה: 'הלך בדרך למרחוק' [סוף הפסוק במשלי ז, יט]; שלח להו: איכא
 צדיקי דבעי רחמי! שלחו ליה: 'צרור הכסף לקח בידו': צדיקים שבהם - המיתם. רש"י.

582 חומר = שלשים סאין; לתך = ט"ו סאין. רש"י.

583 שלשים מצות לא נתפרשו, ומכאן הוא למד. רש"י.

584 עמוד ב'.

585 בלשון ראשון פרש"י שהכוונה לבשר אדם, שאין אוכלין אותו בפרהסיא כל כך. ובל"א כ': ואני שמעתי 'בשר
 המת' בשר בהמה שמתה מעצמה. רש"י.

הרי אנו רואים שיש לו כף⁵⁸⁶ בשר סביבות הקולית העליונה? עונה הגמרא, שהכף אינה עגולה ואינו דומה לכף. הסתפק רבי ירמיה, אם מוצאים בהמה שהבשר בכף הרגל אינו עגול, או שמוצאים עוף והבשר בכף הרגל עגול, האם הולכים אחר הסימן שנמצא או אחר הרגילות במינו? ונשארה הגמרא בתיקו.

שומן של גיד מותר לדברי הכל למדנו במשנה, שנחלקו מה הדין בגיד הנשה של שליל. והמשיכה המשנה, וחלבו מתר. אמר שמואל, הלכה זו נאמרה לדברי הכל. ומבררת הגמרא את כוונת המשנה. אם הכוונה להתיר את חלבו של שליל, הרי בזה מצינו שנחלקו בברייתא. ששנינו, נוהג בשליל וחלבו של שליל אסור, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אינו נוהג בשליל, וחלבו מותר. ואמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא, מחלוקתם במקרה ששחטו את האם ומצאו בקרבה עובר בן תשעה חודשים שחי ועמד לפנינו משנשחטה ונקרעה אמו. ורבי מאיר סובר כן לשיטתו שאינו נותר בשחיטת האם, וצריך שחיטה בעצמו. ורבי יהודה לשיטתו שהוא נותר בשחיטת האם, ולכן גם חלבו וגידו מותרים. ואם נבאר שמשנתנו מתירה לדברי הכל את חלב שמסביב לגיד, הרי מצינו שנחלקו בזה בברייתא. ששנינו, גיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא, וחותר שמנו מכל מקום שהוא נבלע ונשרש בבשר, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, החלב הגבוה ונראה על השופי, חותכו עם השופי, מפני מראית העין שלא יראה כאוכל גיד. אבל עיקרו ושרשו של שומן ושל גיד, מותרים?

רבי מאיר אסור חלב של גיד רק מדרבנן אלא אומרת הגמרא, שהמשנה מתירה חלב של גיד לדברי הכל. ומודה שמואל שלרבי מאיר האוסר זה רק מדרבנן. ששנינו, שמנו של גיד מותר, וישראל קדושים נהגו בו איסור. שואלת הגמרא, ומניין שברייתא זו כרבי מאיר, אולי היא שיטת רבי יהודה שעל אף שהתיר מחמירים שלא לאכול מדרבנן. ואילו לרבי מאיר יהיה אסור אף מהתורה? עונה הגמרא, שאין לומר כן, ששנינו בברייתא, גיד הנשה מחטט אחריו בכל מקום שהוא,

⁵⁸⁶ כל בשר גבוה ועגול קרי 'כף', כדא' בנדה (מז). 'עד שתתמעך הכף' גבי סימני בגרות. רש"י.

ושמנו מותר. וכיון שמצינו לעיל שרבי מאיר אמר שצריך לחטט אחריו, משמע שזה רק מדרבנן.

קנונות שבגיד שאינם נותנים טעם
הם כעץ ולא נאסרו

אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא אמר רב,
לא אסרה תורה אלא קנוקות שבו, כלומר

הגידים הדקים ההולכים באורך הירך מתחת הבשר, שהם רכים ונותנים טעם. אבל הגיד עצמו קשה, ונחשב כעץ ולא נאסר. עולא אמר, אף על פי שהוא כעץ, התורה חייבה עליו. אמר אביי, מסתבר כעולא, שכן אמר רב ששת אמר רב אסי, החוטים שבחלב אסורים מדרבנן, ואין חייבים עליהן כרת. הרי שהתורה אוסרת רק מה שנקרא 'חֵלֶב', ולא חוטים. וכן כאן התורה אסרה 'גיד', ולא קנוקות.

